

An Mhaighdean Mhara

Sibhse a tógadh ar an gcósta bheadh eolas agaibh faoi iontaisí na farraige agus faoi dhraíocht na mara. Cé go bhfuil neart iomrá in tíre ar an rón agus ar an mbéaloideas a bhaineann leis ní bheadh eolas faoin mhaighdean mhara chomh coitianta céanna - neach farraige a bhfuil an - iomrá uirthi i mbéaloideas Chúige Uladh. Ar ndóigh tá an t-amhrán *An Mhaighdean Mhara* cloiste agam i gConamara ach tá se i bhfad níos coitianta ag amhránaithe Thír Chonaill. Shíl mé féin i gcónaí go raibh an scéal seo thar a bheith spéisiúil agus románsúil, do pháistí agus do dhaoine fásta. Cé go bhfuil leaganacha éagsúla den scéal ann agus mórán difríochtaí sna móitífeanna sé cnámh an scéil ná go bhfeiceann fear ata thíos ar an gcladach an clóca/brat ab ildaite agus a ba deise dá bhfaca sé ariamh ina luí ar an ngaineamh. Nuair a iompaíonn sé thart le fáil amach cé leis é feiceann sé an bhean álainn seo amuigh ar charraig san uisce agus í ag cíoradh a cuid gruaige. Tugann sé faoi deara gur maighdean mhara í mar go bhfuil eireaball éisc uirthi. Sciobann sé an clóca. Impíonn sí air an clóca a thabhairt ar ais di ach ní thugann sé aird uirthi agus téann sé i dtreo an bhaile. Leanann an bhean é amach as an fharraige agus nuair a bhuaileann sí an talamh athraíonn a heireaball ina dhá chois. Tuigeann sí ansin go gcaithfidh sí dhul leis. Tuigeann seisean go gcaithfidh sé an clóca a choinneáil i bhfolach i gcónaí nó dá bhfaigheadh sí é go nimeodh sí ar ais chun an bhaile - síos go bun na farraige. Bíonn beirt nó triúr páistí acu. Athraíonn sé áit fholaigh an chlóca go minic le cinntiú nach nimeoidh sí uaidh ach faraoir géar tagann na páistí ar an rud

álainn seo i gcruach an fhéir agus sceitheadh siad an scéal lena máthar.

Chomh luath agus a fheiceann an mháthair an clóca fágann sí slán ag na páistí agus síos léi chun na farraige chuig a dúchas féin. Ach geallann sí do na páistí go dtiocfaidh sí amach chuile lá ag chaint leo.

Tá briseadh croí ar an bhfear agus ar a clann. Coinníonn an mhaighdean mhara a gealltanas agus feictear í go minic ar an gcladach ag caint leis na páistí agus ag cíoradh a gcuid gruaige.

Dár leis an Dr Bo Almqvist, iar Ollamh le Béaloideas i gColáiste na hOllscoile, Baile Átha Cliath is in Éirinn, in Alba, san Íoslainn agus ar Oileáin Faró is coitianta atá an scéal seo le cloisteáil cé go bhfuil leaganacha le fáil ar Oileáin Sealtainne, sa tSualainn, san Ioruaidh agus ar Inis Orc fosta. Go hiondúil instear an scéal faoi chlann áirithe i gceantar cladaigh a bhfuil sé ráite fúthu sa seanchas gur ó dhream na maighdine mara a shíolraigh siad. Mar shampla, tá áit in iarthar Thír Chonaill den ainm Caiseal a' Gholláin, gar don Phort Nua agus tá sé ráite go fóill gur de bhunadh na mná seo a tháinig Gallchóirí an dúiche sin, daoine láidre, fíor-dhathúla. Fuair an duine deireanach de na Gallchóirí sin bás cúpla bliain ó shin.

I gceantracha eile i Tír Chonaill tarlaíonn an eachtra d'fhear de shloinne éigin eile - m/sh: Clann Uí Eochaidh i dTeileann atá luaite léi.

De réir an tseanchais is deirfiúr í an mhaighdean mhara don rón a bhfuil iomrá mór air i seanchas an iarthair. Sna hoileáin Faró tá moití sa scéal go raibh deartháir ag an mhaighdean mhara (ar ndóigh rón a bhí ann) mharaigh an fear

céile an rón gan fhios aige gur deartháir di é agus ansin bhí an lasair sa bharrach!

Deirtí go bhfaightí ola ó mhéara na maighdine mara freisin mar atá le fáil ón rón.

An leagan a ba shine a ndearnadh taifeadh air agus an leagan a ba deise dár chuala mise thóg RTÉ é ó Shíle Mhicí Uí Ghallchóir, Gaoith Dobhair i 1949.

Tá meas mór ar amhrán *An Mhaighdean Mhara* i gCúige Uladh agus bhí an t-amhrán ag Síle Mhicí fosta. Déradh sise gur as Oileán Thoraigh a tháinig an scéal agus an t-amhrán. *Amhrán Thoraigh* a thugadh sise air, is cosúil, agus ní raibh am ar bith dár dhúirt sí an t-amhrán ná go nínseodh sí an scéal fosta. Ba ó Shíle Mhicí a fuair Annie Eoghan Éamoinn Ní Ghallchóir (Uí Laoi) agus a deirfiúr Citi an t-amhrán. Tá cáil mhór ar amhránaíocht Annie, nach maireann agus ba é an t-amhrán seo ceann de na hamhráin mhóra a bhí luaite léi. Amhrán an-bhrónach atá ann, ina mbíonn an fear ag mairgní i ndiaidh na

maighdine mara.

Is cosúil gur chuir Paddy Moloney ó ghrúpa ceoil The Chieftains spéis mhór i bhfonn an amhráin agus go bhfuair sé an fonn ó Annie. Tá sé ar cheann de na chéad cheirníní a rinne na Chieftains faoin teideal *An Mhaighdean Mhara*. Ina dhiaidh sin chuir Paddy Moloney ceol le chéile don scannán *Barry Lyndon* le Stanley Kubrick agus tá fonn *An*

Mhaighdean Mhara sa scannán sin faoin teideal *The Sea Maiden*. Agus bíonn fonn *An Mhaighdean Mhara* á sheinm ag bannaí móra, tá sé ag banna píob an RUC fiú! Ar ndóigh bhain filí éagsúla leas as scéal na maighdine mara ina gcuid filíochta. *An Múrúch san Ospidéal* is teideal de dhán a scríobh Nuala Ní Dhomhnaill a bhaineann úsáid as treibh na mara mar mheafar coitianta ina cuid

An Rón agus An Mhaighdean Mhara: Tommy Ceven Ó Níaidh, Ros Muc, agus Róisín Ní Loinsigh, Indreabhán, i nGeamaireacht an Phléaráca 'Púca Dubh na Tulaigh agus An Spailpín Fánach', 1997.

pic: Bob Quinn/Archiva Chonamara

filíochta. . . . "Dhúisigh sí agus ní raibh a heireaball éisc ann níos mó ach istigh sa leaba léi bhí an dá rud fada fuar seo, ba dhóigh leat gur ghaid mhara iad nó slamaicí feola. . . ." Múrúch an focal atá acu ó dheas ar an mhaighdean mhara. Seamas Heaney é féin, an file a bhain duais Litríochta Nobel amach, scríobh sé dán álainn dár teideal *Maighdean Mhara* ina bhfuil na línte "She sleeps now, her cold breasts dandled by undertow, her hair lifted and laid . . . this is the great first sleep of homecoming, eight land years between hearth and bed, her magic garment almost ocean tintured still, he stole her garment as she combed her hair" Scríobh sé é seo i ndiaidh dó an scéal a chloisteáil ón mbailitheoir béaloideasa An Dr Seán O hEochaidh as Teileann. Cé gur breá liom an scéal agus an seanchas a bhaineann leis ní saineolaí ar bith mé ar an ábhar agus níl anseo thuas ach blúire beag eolais faoin neach mara seo a chuireann draíocht ar pháistí agus a thugann ionsparáid agus lón scríbhneoir-eachta do lucht ealaíne fós!

Áine Ní Dhíoraí

Eagarthóir *An Mhaighdean Mhara*, An Gúm 1992

Léiritheoir *An Mhaighdean Mhara*, RnaG 1997

Tigh Mhic Dhonnchadha

Béal an Daingin
091-572126

GRÓSAER • AN POST

Gach dea ghuí don Fhéile

an seol mór

CARNA, CO NA GAILLIMHE

ceol breá, beoir, beatha
agus fáilte mhór

FÓN: 095-32253 FÓN PÓCA: 087-2376143
Úinéir: BILLY LYONS